

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-69>

УДК 330

ГАВЛОВСЬКА Наталія

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-1084-2853>nataligavlovska@gmail.com

ЙОЛКІН Сергій

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0009-0002-8686-352X>e-mail: jolkinsergij@gmail.com

СЕМЕНЧЕНКО Віталій

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0009-0005-9702-9137>e-mail: vitaly7894@gmail.com

ДОВГА Анастасія

Хмельницький національний університет

Dovha_1@gmail.com

КАДРОВА БЕЗПЕКА: ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ У МЕЖАХ СУЧАСНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ

Кадрова безпека є ключовим елементом економічної безпеки підприємства, що включає заходи з захисту від потенційних загроз, пов'язаних з людським фактором. В умовах сучасної ринкової економіки, динамічного розвитку технологій, а особливо військового стану в Україні, кадрова безпека набуває особливої актуальності. Наукові погляди на кадрову безпеку підкреслюють її багатогранність і комплексність та охоплюють різні аспекти, зокрема такі, як системний, економічний, правовий, соціально-психологічний та ризик-орієнтований підходи. Наукові погляди на сутність поняття «кадрова безпека» розглядаються в контексті забезпечення стабільного функціонування підприємства за рахунок мінімізації ризиків, що пов'язані з діяльністю або бездіяльністю персоналу. На нашу думку під кадровою безпекою варто розуміти складову економічної безпеки, яка спрямована на захист і стабільність кадрового потенціалу підприємства, що дозволяє швидко і ефективно адаптуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовищ. І слід підкреслити, що авторське визначення належить до гнучкого підходу. Характерними ознаками кадрової безпеки є: захист підприємства від ризиків та загроз, ефективне управління персоналом, правове забезпечення, соціально-психологічний аспект, економічний аспект. У статті досліджено еволюцію поглядів на кадрову безпеку, зокрема на I етапі розвитку кадрової безпеки акцентувалося на адміністративному управлінні персоналом; на II етапі основна увага приділялася психологічним аспектам управління персоналом; на III етапі який співпав з післявоєнним періодом, і потребував відбудови економіки та соціальних інститутів та інтеграції військових у цивільне життя; на IV етапі кадрова безпека трансформується під впливом інформаційних технологій; на V етапі основна увага приділялася комплексному підходу до її забезпечення. Впровадження ефективних заходів кадрової безпеки дозволяє підприємствам мінімізувати ризики, пов'язані з людським фактором, і створити надійне робоче середовище, що сприяє успішному розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, кадрова безпека, еволюція кадрової безпеки, управління

HAVLOVSKA Nataliia, JOLKIN Sergij, SEMENCHENKO Vitaly, DOVHA Anastasiya

Khmelnitskyi National University

PERSONNEL SECURITY: THE EVOLUTION OF VIEWS WITHIN THE LIMITS OF MODERN SECURITY

Personnel security is a key element of economic security of the enterprise, which includes measures to protect against potential threats related to the human factor. In the conditions of the modern market economy, the dynamic development of technologies, and especially the military situation in Ukraine, personnel security becomes especially relevant. Scientific views on personnel security emphasize its multifaceted and complex nature and cover various aspects, including systemic, economic, legal, socio-psychological and risk-oriented approaches. Scientific views on the essence of the concept of "personnel security" are considered in the context of ensuring the stable functioning of the enterprise due to the minimization of risks associated with the activity or inactivity of personnel. In our opinion, personnel security should be understood as a component of economic security, which is aimed at the protection and stability of the company's personnel potential, which allows for quick and effective adaptation to changes in the internal and external environments. And it should be emphasized that the author's definition belongs to a flexible approach. Characteristic features of personnel security are: protection of the enterprise from risks and threats, effective personnel management, legal support, socio-psychological aspect, economic aspect. The article examines the evolution of views on personnel security, in particular, at the 1st stage of the development of personnel security, the emphasis was on the administrative management of personnel; at the II stage, the main attention was paid to the psychological aspects of personnel management; in the III stage, which coincided with the post-war period, and required the reconstruction of the economy and social institutions and the integration of the military into civilian life; at the IV stage, personnel security is transformed under the influence of information technologies; at the V stage, the main attention was paid to a comprehensive approach to its provision. Implementation of effective personnel security measures allows enterprises to minimize risks related to the human factor and create a reliable working environment that contributes to successful development and competitiveness in the market.

Key words: security, economic security, personnel security, evolution of personnel security, management

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Економічна безпека вітчизняних підприємств в умовах війни зазнала суттєвих змін та стикнулася з новими викликами. Така ситуація пов'язана із глобальним негативним впливом зовнішнього середовища, про який більшість підприємців знали лише з історичних довідок часів другої світової війни. Особливо необхідно відмітити кадрову складову економічної безпеки, оскільки персонал компаній поведив себе дуже по різному, особливо з початком повномасштабної війни. Багато підприємств залишились без працівників і змушені були припинити свою діяльність, саме тому кадрова безпека є надзвичайно важливим елементом виживання підприємства в умовах війни.

В цілому ефективне управління кадровою безпекою потребує розробки комплексу заходів, які спрямовані на забезпечення захисту підприємства від негативних впливів, пов'язаних з людським фактором. Кадрова безпека включає управління ризиками, що пов'язані з персоналом, забезпечення відповідності законодавчим і нормативним вимогам, а також створення безпечного і стабільного робочого середовища для реалізації операційних процесів на рівні підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання національної економічної безпеки та економічної безпеки підприємств висвітлюється у працях Варналія З., Васильців Т., Гавловської Н., Козаченко Г., Живко З., Мельника С., Погорелова Ю., Рудніченка Є., Франчука В. та інших науковців.

Особливу увагу питанням кадрової безпеки приділяють Алькема В., Ареф'єва О., Геєць В., Кизим М., Клебанова Т., Черняк О., Назарова Г. Та інші.

Враховуючи наявність значної кількості наукових публікацій з висвітленої проблематики, необхідно констатувати обмежену їх кількість у контексті ситуації, що виникла у період війни. Тому тематика статті є актуальною і своєчасною, особливо враховуючи масштабність існуючої проблеми.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення сутності поняття «кадрова безпека» та існуючих підходів щодо сутності цього поняття, а також, дослідження еволюції розвитку кадрової безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кадрова безпека є важливою складовою загальної безпеки підприємства, включає процеси та заходи, що спрямовані на захист підприємства від загроз, пов'язаних з персоналом. Для більш детального аналізу розглянемо сутність поняття «кадрова безпека» (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність поняття «кадрова безпека»

Автор, джерело 1	Визначення 2
Алькема В. [1]	процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства через ризики і погрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами загалом
Ареф'єва О. [2]	така робота з персоналом, що націлена на встановлення таких трудових і етичних відносин, які можна було б визначити як «безбиткові». Вся ця діяльність не є окремим напрямком у функціоналі менеджера з персоналу, а лише органічно вписується в нього. І тут практично не залучаються будь-які додаткові ресурси, за умови, що в компанії присутні всі етапи організації та управління персоналом
Бурда І. [3]	складова частина економічної безпеки підприємства, пріоритетними завданнями якої є захист від загроз та ризиків для створення умов найбільш ефективного управління персоналом, як визначальний ресурс забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства
Васильчак С., Мацюняк І. [4]	найважливіший складник безпеки підприємства, що має на меті виявлення, знешкодження, запобігання, відвернення та попередження загроз, небезпек і ризиків, які спрямовані на персонал та його інтелектуальний потенціал, а також ті, що йдуть безпосередньо від нього
Геєць В., Кизим М., Клебанова Т., Черняк О. [5]	стан захищеності певних суспільно-прогресивних інтересів підприємства щодо розвитку й удосконалення її людського потенціалу, підтримці ефективної системи організації та управління людськими ресурсами й мінімізації ризиків підприємства, пов'язаних з її кадровою складовою»
Кавун С. [6]	це заходи спрямовані на запобігання економічних загроз і ризиків, пов'язаних з персоналом підприємства, вирішення конфліктних ситуацій в колективі
Козаченко Г., Пономарев В., Ляшенко А. [7]	підсистема системи, що гарантує стабільне та максимально ефективне функціонування підприємства, високий потенціал розвитку у майбутньому
Кондратьєва С. [8]	це комплекс дій, спрямованих на забезпечення процесу взаємодії співробітників (людей) для виконання основних кадрових робіт та заходів, що будуть зменшувати негативний вплив чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства
Литовченко О. [9]	сукупність управлінських заходів, пов'язаних з ефективним формуванням і використанням кадрового потенціалу підприємства для забезпечення та підтримки економічної стійкості та результативності господарської діяльності підприємства
Маренич А. [10]	комплекс дій та взаємовідносин персоналу, завдяки яким відбувається ефективне економічне функціонування підприємства, його здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім впливам і загрозам, пов'язаним з персоналом, діагностику та прогнозування впливу персоналу на показники роботи, його інтелектуальний потенціал і трудові відносини загалом

1	2
Мехеда Н., Маренич А. [11]	комбінація таких складових частин безпеки життєдіяльності, як соціально-мотиваційна, професійна та антиконфліктна
Назарова Г. [12]	діяльність зі створення умов для стабільного функціонування і розвитку підприємства із забезпеченням гарантованих законодавством інтересів підприємства, власників та персоналу від внутрішніх і зовнішніх загроз
Петрович Й., Кльоба Л., Кльоба В. [13]	захищеність від можливих матеріальних та фінансових втрат, пов'язаних з несанкціонованими діями персоналу, завдяки чому втрати є меншими від встановлених норм
Реверчук Н. [14]	полягає у попередженні та зменшенні небезпеки негативного впливу на економічну безпеку недостатньо кваліфікованих працівників підприємства, неефективного управління персоналом щодо збереження і розвитку інтелектуального потенціалу підприємства
Швещ Н. [15]	запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства через ризики і погрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами загалом
Штаєр О. [16]	сприяє збереженню та розвитку інтелектуального потенціалу підприємства, ефективному управлінню персоналом, кадровому забезпеченню
Штамбург Н. [17]	збереження і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства

Наукові погляди на сутність поняття «кадрова безпека» розглядаються в контексті забезпечення стабільного функціонування підприємства за рахунок мінімізації ризиків, що пов'язані з діяльністю або бездіяльністю персоналу. Більш детально існуючі підходи щодо сутності поняття «кадрова безпека» представлено на рис. 1.

Рис. 1. Існуючі підходи щодо сутності поняття «кадрова безпека»

Наукові погляди на кадрову безпеку підкреслюють її багатогранність і комплексність та охоплюють різні аспекти, зокрема такі, як системний, економічний, правовий, соціально-психологічний та ризик-орієнтований підходи [2, 4, 10-12, 18-20]. Таким чином, кадрова безпека є важливою умовою, що дозволяє стабільно функціонувати та розвиватися організації, а інтеграція різних підходів та інструментів сприяє мінімізації ризиків пов'язаних з персоналом.

На нашу думку під кадровою безпекою варто розуміти складову економічної безпеки, яка спрямована на захист і стабільність кадрового потенціалу підприємства, що дозволяє швидко і ефективно адаптуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовищ.

Таким чином, характерними ознаками кадрової безпеки є:

- захист підприємства від ризиків та загроз, що можуть бути спричинені діями або бездіяльністю працівників та наявністю конфлікту інтересів між інтересами працівників та інтересами підприємства;
- ефективне управління персоналом, що полягає у забезпеченні ефективного підбору та найму працівників, адаптації та навчання персоналу;
- правове забезпечення, що ґрунтується на дотриманні законодавства, а також, розробці та впровадженні внутрішніх політик та процедур, які регулюють трудові відносини та сприяють забезпеченню захисту конфіденційної інформації;

г) соціально-психологічний аспект, що полягає у формуванні та підтримці позитивної корпоративної культури, а також, підтримці здорового психологічного клімату в колективі з метою зниження ризику стресу, конфліктів та професійного вигорання;

д) економічний аспект, що полягає у зниженні економічних ризиків, оптимізації витрат та підвищенні продуктивності.

Еволюція поглядів на кадрову безпеку охоплює розвиток концепцій і практик, які спрямованих на захист підприємства від загроз, що пов'язані із персоналом. Цей розвиток можна розділити на кілька ключових етапів, кожен з яких відображає зміни в розумінні та підходах до управління кадровою безпекою.

Еволюцію розвитку кадрової безпеки наведено на рис. 2. На рисунку нами виділено 6 етапів, що різняться в підходах до розуміння та забезпечення кадрової безпеки на підприємстві.

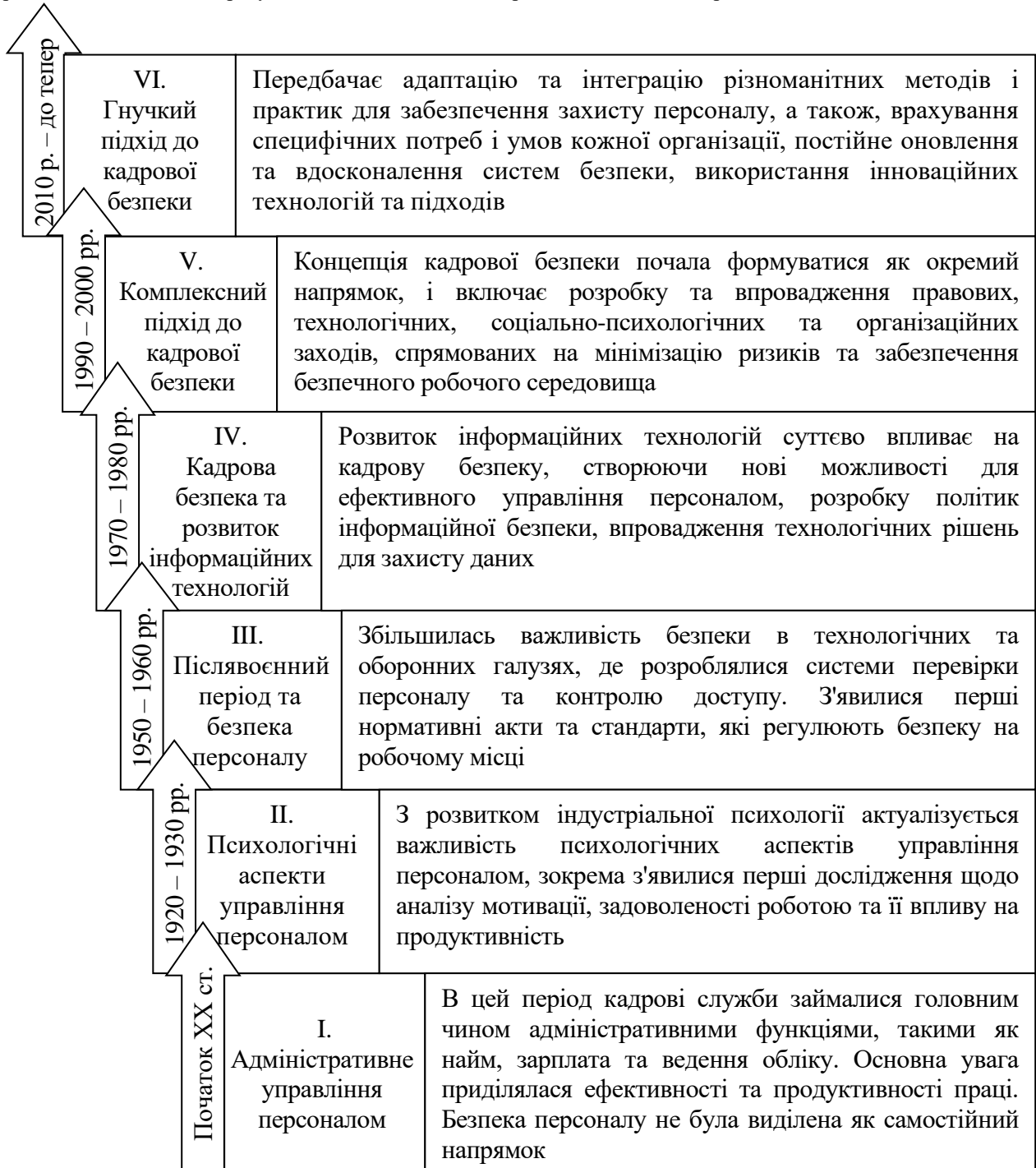

Рис. 2. Еволюція розвитку кадрової безпеки

На I етапі розвитку кадрової безпеки акцентувалося на адміністративному управлінні персоналом, зокрема на адміністративних функціях, таких як ведення організація праці та кадрової документації, дотримання трудового законодавства та забезпечення внутрішнього контролю.

На II етапі розвитку кадрової безпеки основна увага приділялася психологічним аспектам управління персоналом, і характеризується усвідомленням важливості соціально-психологічних факторів таким як: психологічний клімат, мотивація працівників, ефективна комунікація, управління конфліктами та їх емоційний стан.

На III етапі на розвиток кадрової безпеки вплинув післявоєнний період, яких характеризувався необхідністю відбудови економіки та соціальних інститутів, а також інтеграції військових у цивільне життя. Підприємства стикаються з новими викликами, що зумовили потребу впровадження чітких стандартів та процедур для забезпечення стабільності та передбачуваності в управлінні персоналом.

На IV етапі кадрова безпека трансформується під впливом інформаційних технологій. Автоматизація, аналітика, дистанційне навчання, цифрова безпека, та гнучкі форми роботи стали ключовими аспектами сучасного управління персоналом. Використання інформаційних технологій сприяє підвищити ефективність діяльності підприємства, покращити захист його даних та забезпечити постійний розвиток персоналу, однак, поряд з тим вимагає підвищеної уваги до кіберзагроз та захисту даних.

На V етапі розвитку кадрової безпеки основна увага приділялася комплексному підходу до її забезпечення. Цей етап характеризується інтеграцією різних аспектів управління персоналом, соціального захисту, правових норм та технологій у єдину систему.

На VI етапі розвитку кадрової безпеки основна увага приділяється гнучкому підходу. Це відповідає сучасним викликам, таким як швидкі зміни на ринку праці, зростання ролі технологій, та необхідність адаптації до глобалізації та різноманітності робочої сили.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Кадрова безпека є вагомим складовим забезпеченням економічної безпеки підприємства. Тривалий період часу питання кадрової безпеки досліджувались фрагментарно, хоча для досягнення успіху будь-яке підприємство ретельно планує кадрову політику та відбір персоналу. Стосовно трактування поняття кадрова безпека необхідно підкреслити достатньо велику кількість визначень. Загально визнані погляди на сутність поняття «кадрова безпека» розглядаються в контексті забезпечення сталого функціонування підприємства за рахунок мінімізації ризиків, які пов'язані з діяльністю або бездіяльністю персоналу. На нашу думку під кадровою безпекою варто розуміти складову економічної безпеки, яка спрямована на захист і стабільність кадрового потенціалу підприємства, що дозволяє швидко і ефективно адаптуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

У статті досліджено еволюцію розвитку кадрової безпеки та виділено 6 етапів, а саме 1) адміністративне управління персоналом, 2) психологічні аспекти управління персоналом, 3) післявоєнний період та безпека персоналу, 4) кадрова безпека та розвиток інформаційних технологій, 5) комплексний підхід до кадрової безпеки, 6) гнучкий підхід до кадрової безпеки.

Проблематика кадрової безпеки залишається надзвичайно актуальною внаслідок активної міграції населення у зв'язку з війною, що потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Література

1. Алькема В.Г. Ключові напрямки розвитку системи економічної безпеки автотранспортних підприємств / В.Г. Алькема // Вісник економіки транспорту і промисловості (збірник науковопрактичних статей). – 2011. – Вип. 38. – С. 8-13.
2. Ареф'єва О.В. Кадрова складова в системі економічної безпеки машинобудівних підприємств / О. В. Ареф'єва // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №11. – С. 95-100.
3. Бурда І. Я. Економічна безпека підприємства та місце в ній кадрової безпеки [Електронний ресурс] / І. Я. Бурда. – Режим доступу: <http://economy.nauka.com.ua/index.php>.
4. Васильчак С. В. Кадрова безпека підприємства – основа економічного розвитку / С. В. Васильчак, І. Р. Мацюняк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19. – С. 122 – 128.
5. Гасць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В. М. Гасць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 248 с.
6. Кавун С. В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади: монографія / С. В. Кавун. – Харків: ХНЕУ, 2009. – 299 с.
7. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм ее обеспечения / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. – Київ: Либра, 2003. – 280 с.
8. Кондратьєва С. В. Генезис поняття «кадрової безпеки» підприємства [Електронний ресурс] / С. В. Кондратьєва // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 5 (21). – С. 194–198. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n5.html>.
9. Литовченко О. Ю. Формування кадрової безпеки підприємств АПК: Автореф. дис...канд. екон. наук: 08.00.04 / О. Ю. Литовченко; Європейський університет. – Київ, 2010. – 21 с.
10. Маренич А. І. Виявлення та запобігання загроз кадровій безпеці / А. І. Маренич, Н. Г. Мехеда // Фінансовий простір. – 2011. – № 3 (3). – С. 127–132.
11. Мехеда Н. Г. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки / Н. Г. Мехеда, А. І. Маренич. //

Фінансовий простір. – 2012. – № 2(6). – С. 38–45.

12. Назарова Г. Передумови створення системи кадрової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Назарова Г. // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. – 2010. – Вип. 15. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Rarpsu/2010_15/Nazarova.pdf.

13. Петрович Й. М. Класифікація ризиків та оцінка ефективності менеджменту персоналу банку / Й. М. Петрович, Л. Г. Кльоба, В. Л. Кльоба // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 727. – С. 111 – 119.

14. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур / Н. Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

15. Швець Н. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або як перемогти зловживання персоналу [Електронний ресурс] / Н. Швець // Персонал. – 2006. – № 5. – Режим доступу <http://www.personal.in.ua/article.php?id=291>.

16. Штаєр О. М. Напрями забезпечення та основні складові економічної безпеки банку / О. М. Штаєр // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – № 2 (11). – С. 263 – 270.

17. Штамбург Н.В. Особливості економічної безпеки підприємств машинобудівної галузі / Н. В. Штамбург // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – № 1. – С. 425 – 432.

18. Havlovska N. Innovative Approach to Assessing Safety Culture in Enterprise Personnel Management System / N. Havlovska, S. Matiukh, L. Mykhalchyshyna, Y. Stavsa, Y. Rudnichenko, V. Prytys // TEM JOURNAL – Technology, Education, Management, Informatics. – 2022. – Vol. 11(3). – P. 1083-1092.

19. Illiashenko O. Improving accounting-analytical processes of personnel management in the context of relevant threats and risks for an enterprise economic security system / O. Illiashenko, O. Zhehus, L. Matviychuk, V. Lopatovskiy, Y. Rudnichenko, N. Havlovska // International Journal of Scientific & Technology Research – 2020. – Vol.9, Issue 4. – P. 105-110.

20. Kryvdyk V. Implementation of Modern Management Technologies in Enterprise Economic Security / V. Kryvdyk, Y. Rudnichenko, N. Havlovska, S. Matiukh, V. Harbusiuk, O. Samborska // TEM JOURNAL – Technology, Education, Management, Informatics. – 2023. – Vol. 12(4). – P.2137-2143.

References

1. Alkema V.G. Klyuchovi napryamki rozvitku sistemi ekonomichnoyi bezpeki avtotransportnih pidpriemstv / V.G. Alkema // Visnik ekonomiki transportu i promislivosti (zbrnik naukovopraktychnih statey). – 2011. – Vip. 38. – S. 8-13.

2. Aref'eva O.V. Kadrova skladova v sistemі ekonomichnoyi bezpeki mashinobudivnih pidpriemstv / O. V. Aref'eva // Aktualni problemi ekonomiki. – 2008. – №11. – S. 95-100.

3. Burda I. Ya. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva ta mlste v nly kadrovoyi bezpeki [Elektronniy resurs] / I. Ya. Burda. – Rezhim dostupu: <http://economy.nauka.com.ua/index.php>.

4. Vasilchak S. V. Kadrova bezpeka pidpriemstva – osnova ekonomichnogo rozvitku / S. V. Vasilchak, I. R. Matsyuniak // Naukoviy visnik NLTU Ukraini. – 2009. – Vip. 19. – S. 122 – 128.

5. Gaets V. M. Modelyuvannya ekonomichnoyi bezpeki: derzhava, region, pidpriemstvo: monografiya / V. M. Gaets, M. O. Kizim, T. S. Klebanova, O. I. Chernyak. – Harkiv: VD «INZhEK», 2006. – 248 s.

6. Kondpateva C. V. Genezic ponyattya «kadrovoyi bezpeki» pidpriemstva [Elektronniy resurs] / C. V. Kondpateva // Ekonomika: pealiyi chacu. Naukoviy zhurnal. – 2015. – №5 (21). – С. 194–198. – Pezhim dostupu do zhupn.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n5.html>.

7. Kavun S. V. Sistema ekonomichnoyi bezpeki: metodologichni ta metodichni zasadi: monografiya / S. V. Kavun. – Harkiv: HNEU, 2009. – 299 s.

8. Kozachenko A. V. Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya: suschnost i mehanizm ee obespecheniya / A. V. Kozachenko, V. P. Ponomarev, A. N. Lyashenko. – Kyiv: Libra, 2003. – 280 s.

9. Litovchenko O. Yu. Fopmuvannya kadrovoyi bezpeki pidpriemstva APK: Avtopef. dic..kand. ekon. nauk: 08.00.04 / O.Yu. Litovchenko; Evpopeyskiy univetsitet. – Kyiv, 2010. – 21 c.

10. Mapenich A. I. Viyavlennya ta zapobigannya zagpoz kadrovoy bezpetsi / A. I. Mapenich, N. G. Meheda // Financoviy ppoctip. – 2011. – № 3 (3). – С. 127–132.

11. Meheda N. G. Sotsialno-motivatsiyni skladovi kadrovoyi bezpeki / N. G. Meheda, A. I. Marenich. // FInansoviy prostir. – 2012. – №2(6). – С. 38–45.

12. Nazarova G. Peredumovi stvorennia sistemi kadrovoyi bezpeki pidpriemstva [Elektronniy resurs] / G. Nazarova. // Regionalni aspekti rozvitku produktivnih sil Ukraini. – 2010. – Vip. 15. – Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Rarpsu/2010_15/Nazarova.pdf.

13. Petrovich Y. M. Klasifikatsiya rizikiv ta otslnka effektivnosti menedzhmentu personalu banku / Y. M. Petrovich, L. G. Kloba, V. L. Kloba // Visnik Natsionalnogo unversitetu «Lvivska politehnika». – 2012. – №727. – S. 111 – 119.

14. Reverchuk N. Y. Upravlnnya ekonomichnoyi bezpekoyu pidpriemstvih struktur / N. Y. Reverchuk. – Lviv: LBI NBU, 2004. – 195 s.

15. Shvets N. Metodi viyavlennya i zberzhennya kadrovoyi bezpeki, або як перемогти зловживання персоналу [Електронний ресурс] / N. Shvets // Personal. – 2006. – №5. – Rezhim dostupu <http://www.personal.in.ua/article.php?id=291>.

16. Shtaer O. M. Napryami zabezpechennya ta osnovni skladovi ekonomichnoyi bezpeki banku / O. M. Shtaer // Evropeyskiy vektor ekonomichnogo rozvitku. – 2011. – №2 (11). – S. 263 – 270.

17. Shtamburg N.V. Osoblivosti ekonomichnoyi bezpeki pidpriemstv mashinobudivnoyi galuzi / N. V. Shtamburg // Byuletен MIZhnarodnogo Nobelivskogo ekonomichnogo forumu. – 2012. – №1. – S. 425 – 432.

18. Havlovska N. Innovative Approach to Assessing Safety Culture in Enterprise Personnel Management System / N. Havlovska, S. Matiukh, L. Mykhalchyshyna, Y. Stavsa, Y. Rudnichenko, V. Prytys // TEM JOURNAL – Technology, Education, Management, Informatics. – 2022. – Vol. 11(3). – P. 1083-1092.

19. Illiashenko O. Improving accounting-analytical processes of personnel management in the context of relevant threats and risks for an enterprise economic security system / O. Illiashenko, O. Zhehus, L. Matviychuk, V. Lopatovskiy, Y. Rudnichenko, N. Havlovska // International Journal of Scientific & Technology Research – 2020. – Vol.9, Issue 4. – P. 105-110.

20. Kryvdyk V. Implementation of Modern Management Technologies in Enterprise Economic Security / V. Kryvdyk, Y. Rudnichenko, N. Havlovska, S. Matiukh, V. Harbusiuk, O. Samborska // TEM JOURNAL – Technology, Education, Management, Informatics. – 2023. – Vol. 12(4). – P.2137-2143.